

MÁSODIK IDEGEN NYELV LATIN

9-12. évfolyam

Célok és feladatok

Mint hogy a több mint ezeréves Magyarország szerves része Európának (mindig az is volt), azaz nem csak befogadója, őrzője az európai kultúrának, hanem mindenkor alkotója is, önmagunknak tartozunk azzal, hogy megismerjük azokat a nyelveket, amelyek ennek az öreg földrésznek történelmét, művészetét, gondolkodásmódját hordozzák, és amelyek közt a legerőteljesebb a görög mellett a latin volt.

Talán nem kell senkinek bizonygatni, milyen sokat kaptunk a latintanítástól, mennyire elválaszthatatlan tőle egész nemzeti múltunk – jóllehet a magyar alapvetően más karakter, mint a római. Nemzeti önismeretünk nem hanyagolható eszköze tehát a latin-görög világ megismerése, hiszen értőbb szemmel nézzük majd a magyar építészetet, szobrászatot is, többet mond majd nekünk saját irodalmiunk és képzőművészetünk, és nem lesz többé szinte elérhetetlenül távol a gregorián zene, ha tudjuk, milyen volt az a kultúra, melynek gazdag örökösei között mi is ott vagyunk, önmagunkat ismerhetjük meg általa jobban. A latin nyelv nemcsak az indoeurópai nyelvek tanulását segíti, hanem a magyar nyelv igényesebb használatához is elvezet.

Az antikvitás tanulmányozása közben jobban megértjük az általános emberit is. Megmutatjuk tanítványainknak, hogy az ember mindig és mindenhol ugyanaz volt és lesz: keresi helyét, célját, de megrendülten vallja be kudarcait. Kutatja a világot és legmélyebb tapasztalatait csak a költészet filozofikus és vallásos műfajában, a mítoszban fogalmazhatja meg. Ez a tapasztalat pedig nem más, mint hogy az ember törekény, de halhatatlanságra szomjazó, mert a Halhatatlanhoz tartozik.

Fontos az ókor mellett a középkori latinsággal is foglalkozni, bár erre lényegesen kevesebb idő jut. Szükséges a magyarországi latin nyelvű irodalom emlékeinek megismerése is. Kódexek, illusztrált szép oldalak bemutatása, olvasása esztétikai élmény is, mélyre hat, s elősegíti a latin kultúra egyetemességének megtapasztalását.

A klasszikus latin költészet, epika, történetírás, levélirodalom, szónoki alkotások olvasása során kapcsolatot kell teremteni a megfelelő magyar irodalmi alkotásokkal. Pl. Berzsenyi (verselés), levélirodalom (Kazinczy), szónoklás (Kölcsey), a történetírásról nem is beszélve, hiszen az nálunk világi és egyházi vonalon kezdetektől a XVIII. sz. végéig szinte kizárólag latin.

A latin – mint holt nyelv – esetében a „gyakorlati nyelvi készségek” elsajátítása elsősorban az olvasási-fordítási készség fejlesztését jelenti, melyet egyedül az írásbeli kifejezés, s csak módszertani segítségképpen a szóbeli kifejezés készsége egészíthet ki. Ezekben belül a hangsúly a tudatos nyelvhasználatra, az elemző nyelvtani látásmód és fordítástechnika kialakítása esik. Ez élő nyelvek tanulásakor megismerhető más kultúrák a latin esetében földrajzi helyett időbeli eltérés mutatnak: saját európai és nemzeti múltunk kulturális értékeinek felfedezését. Az élő nyelvek hétköznapi beszédhelyzetekben történő használatával szemben latin nyelvtudásukat a tanulóknak írott szövegek megértéséhez kell alkalmazniuk, mely szövegek az egyidejű emberi kapcsolatok kialakításának lehetősége helyett általános esztétikai, erkölcsi értékkel vagy történeti fontossággal bírnak.

A tantárgy oktatásának konkrét célja és feladata, hogy képessé tegye a diákokat közepes nehézségű (nem szaknyelvi) latin szöveg megértésére nyomtatott szótár önálló használatával, hogy kialakítsa a latin leíró nyelvtan alapvető szabályainak és szakkifejezéseinek tudatos és gyakorlott használatát, valamint, hogy képet adjon Európa latin nyelvű kultúrájának térbeli és időbeli kereteiről, szakaszairól, megjelenési formáiról – elsősorban pedig ennek alapjairól: az antik Róma műveltségéről és életéről. Mindezt szoros összefüggésben mai életünkre gyakorolt utóhatásával.

Közvetett cél a tanulók anyanyelv – és idegen nyelv – használatának tudatosabbá tétele, egy sajátos forráscsoport segítségével alapvető emberi, társadalmi, esztétikai értékek megfogalmazása, antik eredetű köznyelvi és szaknyelvi kifejezéseink helyes és tudatos használatának elősegítése.

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Fejlesztési követelmények

Szókincs:

- 400-450 szó elsajátítása

Olvasott szöveg értése:

- a tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok elemzésére,
- a fenti mondatokból épülő, lehetőleg eredeti vagy eredetiből adaptált latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (megadott szavak segítségével),
- a tanult nyelvtani (alaktnai) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni.

Nyelvtan (25 óra)

- Az I-V. declinatio
- A locativus
- A vocativus
- A melléknevek és declinatiojuk
- A jelzői és állapothatározói szerep elkülönítése
- A melléknév fokozása
- Az adverbium és fokozása
- A személyes névmások, a birtokos névmások és a fontosabb mutató névmások
- Az I-IV. coniugatio (a teljes actium és a pass. praesens imperfectum – praesens perfectum)
- A participium perfectum passivi
- Az imperativus
- A leggyakoribb alárendelő mondat típusok felismerése (cél-, ok-, idő- határozói), a coni. használatának megfigyeltetése
- A létige és a possum ragozása
- A leggyakoribb praepositivok és módosítószavak, kötőszavak

Nyelv- és kultúrtörténet (25 óra)

- Bevezetés a nyelv karakterébe (hangzás; olvasási és helyesírási szabályok; a hagyományos ejtésmód)
- A neolatin nyelvek – jövevényszavak
- A latin nyelv szerepe az európai (benne Magyarország!) kultúrában
- A latin nyelvi gondolkodás folyamatos bemutatása
- A római élet hétköznapijai (közélet, iskola, munka, ünneplés, család, hitvilág)
- Róma történelme nagy vonalakban – Pannónia provincia
- A görög műveltség hatása (+ alapfogalmainak tisztázása)
- A római embereszmény

Memoriter

- Néhány mondat a Szentírásból, Ianus Pannonius Laus Pannoniae, Sententiae, Gaudeamus igitur
- 11 óra összefoglalás, számonkérés

Témakörök

- a latin nyelv helye a világ nyelvei között, az indoeurópai nyelvcsalád, a latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése, történetének főbb korszakai;
- az ókori latin és görög kultúra összefüggései és különbözőségei;
- a latin nyelv szerepe mai világunkban (a szövegekben előforduló tovább élő szavak, kifejezések kiemelése);
- a főbb görög (római) istenalakok, a hozzájuk kapcsolódó kultuszok, jóslás, jóshelyek;
- a trójai mondakör, Róma eredetmondái, a római királyság és köztársaság mondavilága;
- Róma és a Római Birodalom földrajza, nevezetességei;
- Pannonia és a magyarországi latinság későbbi korszakai;
- a fenti témakörökhöz kapcsolódó eredeti klasszikus vagy adaptált szépirodalmi vagy történeti forrásszövegek olvasása.

Olvasmányok, szövegek (50 óra)

- Aeneas (Fabula clara – Bellum Troianum)
- De Romulo et Remo
- De familia Romana
- De originibus Romae
- De urbe Roma
- De deis Romanorum
- Lucretius Romanus – Schola Latina
- Humanitas Romana
- Sententiae, proverbia (kb. 50 az évben)

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helyesen írni, olvasni. A kijelölt szókincset sajátítsa el, a latin szövegben ismerje fel és tudja meghatározni. Nyelvtani ismeretei legyenek biztosak, tudja azokat alkalmazni, és segítségükkel az egyszerűbb szövegeket tudja tanári segítség nélkül is lefordítani.

10. évfolyam

Évi óraszám: 111

Fejlesztési követelmények

Szókincs:

- 450 szó elsajátítása

Olvasott szöveg értése:

- a tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatokat készségszintű elemzésére;
- a fenti mondatokból épülő eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (önálló szótárhasználattal);
- a tanult nyelvtani (alakotani) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni;
- a szavak és kifejezések alkotó elemeinek és továbbélésének önálló felismerésére.

Nyelvtan (25 óra)

- A passivum – szenvedő szerkezet
- A deponens és semideponens igék
- A participium impf. és instans act.
- A fordított jelzős szerkezet
- A gerundium – a gerundivum – a gerundivumos szerkezet
- Az ablativus absolutus
- A participium coniunctum
- Az acc. cum inf.
- A nom. cum inf.
- Az esetek használata
- A szövegekben előforduló rendhagyó igék ragozása (eo, fero, volo, nolo, fio)
- További alárendelő mellékmondatok (a függő kérdés, a következményes mm., a célzatos alanyi és célzatos tárgyi, a feltételes és a vonatkozó névmással bevezetett, azaz qualitativ és determinativ jelzői mm. (felismerése, mondattani elemzése).

Verstan (10 óra)

- A klasszikus verselés
- A hexameter, a pentameter, a distichon, a hendecasyllabus

Memoriter:

- Odi et amo, Vivamus..., Phaselus ille

Stilisztika (10 óra)

- Az alapvető stilisztikai jelenségek következetes megfigyeltetése

Kultúrtörténet (10 óra)

- A Kr. előtti I. század irodalmi élete – műfajok – témák
- Az olvasott auctorok élete és munkássága
- A görög és a római életmód és gondolkodásmód mélyebb megismerése (környezet, emberi kapcsolatok, az istenekkel való kapcsolatok).

11 óra összefoglalás, számonkérés

Témakörök

- a latin nyelvű kultúrák történetének forrásai és azok feltárása (szövegfenmaradás, régészet);
- az antik Róma életmódja, szokásai (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görög és későbbi európai párhuzamokra): időszámítás, társadalmi tagolódás és államapparátus, gazdálkodás és pénzhasználat, családi élet és ünnepek, hadviselés, épülettípusok és szórakozóhelyek, étkezési és öltözködési szokások;
- klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban verses mesék, elbeszélő vagy leíró prózai szövegek (történeti források) – valamint nyelvtani szerkezet és szóhasználat szempontjából egyszerűbb lírai, epikus és drámai részletek.

Olvasmányok, szövegek (45 óra)

- Fabellae Phaedri: Canis per fluvium carnem ferens
De vulpe et viva
Muli dua et raptores
- Hymenaeus Catulli
- De Gallis
- Coriolanus
- Fabellae Phaedri: Rana rupta et bos
Lupus et agnus
Ranae ad Solem
- Cena Trimalchionis
- Arion
- Deucalion et Pynha
- Daedalus et Icarus
- Hannibal
- Versiculi Catulli
- Plautus: Miles glorionus
- Philemon et Baucis
- De agro
- Sententiae

A továbbhaladás feltételei

- A szókészlet elsajátítása.
- A tanulók szerezzenek jártasságot a szótár és a nyelvtankönyv használatában. Legyenek képesek helyesen kommentált szöveget önállóan feldolgozni, értelmezni.
- A nyelvtani jelenségek biztos felismerése, ismereteik alkalmazása – alaktani jártasság.
- A tanult szerkezetek és egyszerűbb mondatok fordítása magyarról latinra.
- A kultúrtörténeti anyag megértése, megtanulása (pozitív személyes megközelítéssel).
- A tanulók igyekezzenek türelmesen és jól odafigyelve foglalkozni a tananyaggal, mert csak így lesz munkájuk örömteli. Gyors sikerekre nem szabad törekedni. Nagyon fontos az olvasott versek gondolati, érzelmi mélységeit feltárni, mert csak így lesz a tanulónak személyes köze ahhoz, amit tanul.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111

Fejlesztési követelmények:

Szókincs:

- 500 szó elsajátítása

Olvasott szöveg értése

- a 9-10. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár használatával),
- a fenti szövegek tartalmi hangsúlyait, főbb információit, önállóan felismerni, és rendszerbe foglalni

Nyelvtan: (15 óra)

Fejlesztési követelmények

- Az eddig tanult nyelvi jelenségek elmélyítése, gyakorlása
- aA consecutio temporum
- Az esetek használatának kiegészítése
- A mellérendelő és alárendelő mondatok rendszere
- A latin stílus sajátosságai (Az ókori világkép, a római karakter tükröződése a nyelvben.)
- A szónoki eszközök, a körmondat

Memoriter

- Kisebb részletek Cicero és Vergilius műveiből

Történelem, kultúrtörténet (20 óra)

- A köztársaság válságának okai, a köztársaság bukása
- Az állam igazgatása, a provinciák helyzete – fő vonalakban
- A nemzeti eposz fogalma
- Az Aeneis helye a római irodalomban, a homéroszi eposzokkal vonható párhuzamok értelmezése
- A ciklikus költőktől vett helyek szerepe az Aeneisben
- Az Aeneis szerkezete
- A római eredetmondák felbukkanása az eposzban
- A vates-költő alakjának értelmezése (Orpheus)
- Az ókori ember bűnfogalma, emberképe (Orpheus- Eurydice)
- A keresztény kinyilatkoztatásból megismert emberkép
- Vergilius alvilágleírása – a keresztény túlvilágszemlélet
- Az olvasott auctorok élete és munkássága

11 óra összefoglalás, számonkérés

Témakörök:

- az antik Róma történetének és irodalomtörténetének vázlata (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görögség és a középkori Európa világára is), az antik képzőművészet főbb jellemzői;
- az antikvitás mitikus és természettudományos világképe;
- a római vallás sajátosságai, az antik Róma etikai alapértékei;

- a római jog, igazságszolgáltatás és szónoklás fontosabb elemei;
- a mitológiai ismeretek bővítése: elsősorban a thébai mondakör, az Átreidák története, az Argonauták mondaköre és Ovidius Metamorphoses című művének kisebb elbeszélései alapján;
- klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori értekező próza és epika körében.

Olvasmányok (65 óra)

Catullus: Phaselus ille

Ille mi...

Furi et Aureli

Publius Ovidius Naso: Pygmalion (Metamorphoses)

Az ember teremtése (Prometheus)

Caius Julius Caesar: A kelta vallásról

Marcus Tullius Cicero: Tullius Terentiae suae

Ad Brutum

Orationes in Venem

Oratio in Catilinam prima

Orationes Philippicae

Orator

Somnium Scipionis

Publius Vergilius Maro: Cataleptom

Bucolica

Georgica

Szemelvények az Aeneisből

Marcus Valirius Martialis epigrammái (részletek)

Aulus Gellius: Noctes Atticae (részletek)

Továbbhaladás feltétele

- A szókészlet elsajátítása
- Egyre önállóbb munka: fordítás, elemzés (alaktani és mondattani), szövegértelmezés
- A tanuló is a tanár is arra törekedjen közös munkájuk során, hogy a rohamosan gyarapodó ismeretekben újra és újra szintézist teremtsenek

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Fejlesztési követelmények

Szókincs:

- 500 szó elsajátítása

Olvasott szöveg értése:

- a 9-11. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges korú, műfajú és tartalmú eredeti latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár felhasználásával);
- a fenti szövegek szerzőre, korra és műfajra jellemző stílussajátosságait felismerni és bemutatni.

Nyelvtan (15 óra)

- Igényesebb stilisztikai megfigyelések, rendszerező munka
- Verstan – a legfontosabb strófaszerkezetek
- A restituált ejtés elsajátítása
- Az archaikus latin nyelv jellemzői + a görög nyelv hatása
- Az ezüstkori latin nyelv jellemzői
- Az egyházi latin nyelv jellemzői
- Az oratio recta és obliqua
- A szóképzés formái

Memoriter

- Lucretius: De rerum natura I. 1-9. – restituált ejtéssel
- Horatius: Ad Thaliarchum, Ad Leuconoen, Ad Melpomenen

Kultúrtörténet (15 óra)

- A Kr. e. és Kr. u. I. század szellemi élete
- Az ókori filozófia kiemelkedő alakjai, fő irányzatai
- Az irodalmi élet és a társadalmi élet összefonódása Rómában
- Az olvasott auctorok élete és munkássága
- Az olvasott versek értelmezése
- A hanyatlás korának műfajai (az idill, mint értékmentő kísérlet; a regény; a szatíra; a levél, mint sajátos latin műfaj)
- A római történetírói hagyomány + tacitusi sajátosságok
- A principatus és a császárság legfontosabb jellemzői
- A kereszténység megjelenésének hatása Rómában (Seneca contaminációja és S. Augustinus útja)
- A római embereszmény, a görög filozófia hatása az európai gondolkodásra

19 óra összefoglalás, számonkérés, ismétlés

Témakörök

- az antikvitás és a középkor főbb szövegtípusai és műfajai, az ezekkel szemben támasztott korabeli tartalmi és esztétikai elvárások;
- az antik filozófia főbb kérdései és tanításai;
- az antikvitás főbb társadalmi-politikai nézetei és gyakorlata;

- a műfordítás problémái és sajátosságai;
- klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori líra és az ezüstkori próza körében.

Olvasmányok, szövegek (47 óra)

Titus Lucretius Canis: De renim natura (szemelvények)

Publius Vergilius Mara: I. ecloga

Quintus Horatius Flaccus: Carmina (bővebb válogatás)

Epodon liber: Ad Romanos

Satiranim liber primus (részlet)

Epistulae (válogatás)

Albius Tibullus: Detestatio belli (I. 10.)

Sextus Propertius: Hoc verum est (II. 5.)

Kornelius Tacitus: Annalés (szemelvények)

Agricola (részletek)

Lucius Annales Sereca: Epistulae marales (VI. 47.)

C. Caecilius Plinius Secundus: A Vezúv kitörése, az idősebb Plinius halála

A továbbhaladás feltételei

- A tanulók lehetőleg jussanak el oda, hogy a tananyagban jól eligazodnak, önállóan és nagy tévedések nélkül megértik az olvasott szöveget alaktanilag, mondattanilag és tartalmilag egyaránt.
- Törekedjenek a magyaros fordításra, azt azonban el kell fogadnia a tanárnak, hogy tanítványai nem tudnak jobban fordítani annál a szintnél, amilyeneken a magyar nyelvet ismerik és beszélik. Lelkiismeretes munkánkkal ezen a szinten mindenesetre sokat emelhetünk.
- A tanulók rendelkezzenek helyes ismeretekkel az ókori görög-latin kultúráról, tudásuk legyen produktív és ismerjék ennek a tudásnak az értékét.
- A tanár és tanítványai leljék örömeiket a közös munkában, ennek érdekében legyen a számonkérés komoly, de túlzottan jegycentrikus ne!